

PREACT-TUTKIMUSHANKKEEN ESITTELY: Tausta, tavoitteet ja tilannekatsaus

Tutkimushankkeen nimi: Yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjinnän torjuminen urheilussa ja koululiikunnassa: sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen näkökulma (engl. Promoting equal access and tackling discrimination against gender and sexual minorities in sport and physical education; PREACT)

Tutkimushankkeen vastuullinen tutkija: PsT, LitM Marja Kokkonen, liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto; Marja.Kokkonen@jyu.fi, 050 – 3829 335

Tutkimuksen tausta ja yhteiskunnallinen perustelu: Oikeusministeriö (2014) on esittänyt huolensa runsaasta sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kohdistuvasta syrjinnästä. Ensimmäinen ja tällä haavaa ainoa tieteellinen tutkimus sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen liikunnan ja urheilun parissa kokemasta syrjinnästä osoittaa, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvat liikunnanharrastajat joutuvat välttelyn, epäkunnioittavan käyttäytymisen, loukkausten ja seksuaalissävytteisten viitsien kohteiksi erilaisissa liikuntaympäristöissä, mikä kytkeytyy henkiseen pahoinvointiin (Kokkonen 2012; Kokkonen, 2016; Kokkonen, 2018). Kokkonen tutkimuksen jälkeen v. 2014 – 2015 tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskeva lainsäädäntömme kuitenkin kiristyi ja liikuntalaki uudistui. Tasa-arvolain sisältämä syrjintäkielto laajeni koskemaan sukupuolen lisäksi myös sukupuoli-identiteettiä ja sen ilmaisua. Uudistunut liikuntalaki edellyttää eriarvoisuuden vähentämistä ja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistä. Uusi yhdenvertaisuuslaki puolestaan kieltää seksuaaliseen suuntautuneisuuteen perustuvan syrjinnän. Lakimuutosten takia on tärkeää selvittää, millaisen kiusaamisen, häirinnän ja muun syrjinnän kohteiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat urheilijat, liikunnan harrastajat ja valmentajat tätä nykyä joutuvat. Toisaalta sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvia urheilijoita, liikunnan harrastajia ja valmentajia ei ole aiemmin laajamittaisesti tutkittu eikä heidän syrjintäkokemuksistaan tai liikuntaympäristöissä havaitsemastaan syrjinnästä (mukaan luettuna kiusaaminen ja häirintä), syrjinnän seurauksista ja sukupuolen mukaisissa erillisryhmissä vs. sekaryhmissä annetusta urheiluvalmennuksesta ole maassamme käsitystä. Yhtä lailla tarvitsemme tietoa koululiikunnasta. Liikuntatunneilla tapahtuvasta syrjinnästä – sekä oppilaisiin että liikunnanopettajiin kohdistuvasta – ja juridisen sukupuolen mukaisiin opetusryhmiin ja sukupuolittuneisiin opetuskäytänteisiin liittyvistä haasteista on tarpeen saada tietoa niin syrjinnän ehkäisyyn, yhdenvertaisuuden lisäämiseen ja liikunnanopettajien työhyvinvoinnin ja työssä jaksamisen näkökulmista.

Tutkimuksen tavoitteet: PREACT-hankkeen keskeisimpinä tavoitteina on selvittää kyselylomakkein ja haastatteluin, 1) missä määrin valmentajat, urheilijat ja liikunnan harrastajat - erityisesti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat ihmiset - kokevat ja havaitsevat syrjintää eri liikuntaympäristöissä ja miten syrjintä liittyy hyvin- ja pahoinvointiin ja liikuntatottumuksiin, 2) kuinka Suomen syrjintätilanne ja suhtautuminen sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuteen eroavat Britannian ja Singaporen tilanteesta ja 3) millaisia haittoja, hyötyjä ja käytänteitä koululaiset, liikunnanopettajat ja valmentajat tunnistavat erillis- ja sekaryhmissä annetussa urheiluvalmennuksessa ja koululiikunnassa.

Tutkimuksen rahoitus ja toteutuspaikka: Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisessä tiedekunnassa toteutettava PREACT-hanke on saanut 9.3.2018 opetus- ja kulttuuriministeriöltä rahoituksen vuosille 2018 – 2021; 1. tutkimusvuoden vahvistettu osuus 150 000 eur ja 2. tutkimusvuoden vahvistettu osuus on 145 000 eur. Tutkimuksen vastuullinen tutkija on PsT, LitM, sertifioitu urheilupsykologi Marja Kokkonen (Marja.Kokkonen@jyu.fi; 050-3829 335), joka antaa tutkimuksesta mielellään lisää tietoa.

Tutkimuksen tilanne helmikuussa 2019: Syksyllä 2018 PREACT-hankkeessa kerättiin tietoa valmentajilta, urheilijoilta ja harrasteliikkujilta sekä liikunnanopettajilta anonyymisti sähköisin **kyselylomakkein**. Kyselylomakkeisiin vievät linkit asetoitiin yhteistyökumppaneiden (kuten Suomen olympiakomitea, Seta ry, Hot ry, Trasek ry, Nuorisotutkimusverkosto, Suomen Valmentajat ry, Suomen Ammattivalmentajat ry, Liikunnan- ja terveystiedonopettajat ry, kymmenet lajiliitot ja urheiluseurat) kotisivuille, jäsentiedotteisiin ja sosiaaliseen mediaan. Marraskuussa 2018 päättynyt aineistonkeruu tuotti seuraavat kyselyaineistot: 1) Urheilijoiden ja liikunnanharrastajien aineisto **N = 811**; juridisesti naisia 520 ja miehiä 284; heteroita 557 ja ei-heteroita 249; sukupuolivähemmistöön kuuluvia 69 ja sukupuolienemmistöön kuuluvia 728; yksilölajien harrastajia 508 ja joukkuelajien harrastajia 291; 2) urheiluvalmentajien aineisto **N = 324**; juridisesti naisia 145 ja miehiä 177; heteroita 285 ja ei-heteroita 37; sukupuolivähemmistöön kuuluvia 10 ja sukupuolienemmistöön kuuluvia 311; yksilölajien valmentajia 179 ja joukkuelajien harrastajia 143; ja 3) liikunnanopettajien aineisto **N = 177**; itsensä naisiksi kokevia 122 ja mieheksi kokevia 53; heteroita 165 ja ei-heteroita 7. Määrällisen aineiston tilastomatemaattiset analyysit on aloitettu urheilijoiden ja liikunnanharrastajien aineistossa, johon perustuvia tuloksia on tarkoitus esitellä kesän urheilupsykologisissa kansainvälisissä kongresseissa. Valmentaja-aineistosta on tekeillä myös kaksi pro gradu –opinnäytetyötä.

Yhtäaikaisesti kyselyin tapahtuneen aineistonkeruun kanssa käynnistyi myös hankkeen haastatteluvaihe. Tavoitteena on haastatella 10 sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvaa urheilijaa ja 10 sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvaa 13 – 18 –vuotiasta nuorta. Lisäksi haastattemme 10 valmentajaa ja 10 liikunnanopettajaa. Tällä hetkellä olemme haastatelleet kaikki 10 liikunnanopettajaa, 8 vähemmistöön kuuluvaa urheilijaa, 7 valmentajaa ja yhden vähemmistöön kuuluvan nuoren.

Tutkimuksen eteneminen vuonna 2019: Loppukevät kuluu haastatteluaineistoja litteroiden ja ensimmäisiä haastattelu- ja kyselyaineistoon pohjautuvia osajulkaisuja työstäen. Loppukevällä hankkeessa valmistellaan myös kesän 2019 kongressiesityksiä. Syksyllä 2019 siirrymme keräämään kansainvälisiä verrokkiaineistoja kyselylomakkein kansainvälisten yhteistyökumppanimme avustuksella (University of Brighton Iso-Britanniassa ja Nanyang Technological University Singaporessa) Iso-Britanniassa ja Singaporessa. Vuonna 2019 hankkeessa työskentelevät kokopäivätoimisesti LitT Anna Kavoura ja VTT, dosentti Päivi Berg. Hankkeen johtaja Marja Kokkonen palaa puolen vuoden tutkimusvapaaltaan opetustoimeensa (yliopistonlehtoriksi) 1.3.2019.

Tutkimuksen tuotokset ja niiden hyödynnettävyys: Hankkeen tuloksia esittelemme osajulkaisuiden valmistuttua kansainvälisissä ja kotimaisissa vertaisarvioituissa tieteellisissä artikkeleissa ja populaarikirjoituksissa, kongresseissa sekä maisteriopiskelijoiden opinnäytetöissä. Tuloksilla toivomme olevan vaikutusta urheiluvalmentajien perus- ja täydennyskoulutuksiin, joissa syrjinnän kysymyksiä ei nykyisellään käsitellä. Hyödynnämme tuloksia myös liikuntatieteellisen tiedekunnan liikunnanopettajakoulutuksessa.

Lähteet:

- Kokkonen, M. (2012). Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjintä liikunnan ja urheilun parissa. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012:5.
- Kokkonen, M. (2016). Seksuaalivähemmistöt liikuntaa harrastamassa – hintana henkinen pahoinvointi? Teoksessa P. Berg & M. Kokkonen (toim.), Urheilun takapuoli. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa (s.138 - 155). Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 186. ISBN: 978-952-7175-03-3
- Kokkonen, M. (2018). Seksuaalivähemmistöjen häirintä joukkueessa tai liikuntaryhmässä: henkisen pahoinvoinnin näkökulma. Liikunta & Tiede, 55 (6), 96–102.
- Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien perus- ja ihmisoikeudet Suomessa (2014). Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 34/2014. Helsinki: Oikeusministeriö.